

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

SAYI : 3

ELAZIĞ - 1998

HZ. EBU BEKİR DÖNEMİNDE BAĞIMSIZLIK HAREKETLERİ (İrtidat ve İrticâ)

Yrd. Doç. Dr. Ramazan HURÇ*

Hiz. İbrahim ve oğlu İsmail'den sonra Arabistan'ın Hicaz bölgesinde bir devlet kurulmadı. Bedevî halk, genelde göçebe olarak yaşadığından kabilecilik asabiyeti hakimdi. Hür yaşamayı her şeye tercih ediyorlardı. Bu tarz hayat, Çöl Arabı'nın vazgeçilmez hayat tarzıydı. Hiz. Muhammed (sav) yirmi üç yıllık hayatı boyunca mücadele ederek özellikle Araplar'ı tek bir devlet altında birleştirdi. Ömrünün sonuna doğru yarımadanın her tarafından bölük bölük insanlar gelerek Allah Rasûlü'ne bağlılıklarını ifade ettiler. O da tüm Arap Yarımadasında İslam Devletini tesis etti. Bu vesile ile yüzyıllarca bağımsız ve göçebe olarak yaşayan Araplar, bir devlet olarak bir araya getirildi.

Düzenli devlet geleneğine alışık olmayan kabileleri ancak siyasi, iktisadi ve askerî bir güçle sürekli olarak birlikte tutmak mümkündür. Bu güçler kaybolduğunda bu insanların gerçek niyetleri ortaya çıkar. Bu durumu çok güzel ifade eden "Kurt bulanık havayı sever" diye bir Atasözümüz vardır. Hiz. Muhammed (sav)'in irtihalinden sonra ortalık karıştı. Bulanık su da balık avlayanlar çok olur hesabı, henüz İslam'ı içine iyice sindiremeyen bir kısım fert ve topluluklar ferdi veya kabilecilik bağımsızlık hareketlerine giriştiler. İslam Tarihinde bu hareketlere "irtidat ve irtica" ya da "ridde olayları" denilmektedir.

Ridde ve İrtidat sözlükte; bir şeyden dönmek, vazgeçmek, yüz çevirmek, reddetmek ve takip edilen yoldan geri dönmek gibi anlamlara gelir. Böyle kimseye mürted denir. Terim olarak; İman ettikten sonra İslam'dan geri dönmeye verilen addır¹.

* İslam Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ Ali İbn Muhammed es-Seyyid eş-Şerif Cürcânî, **Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü "Kitabu't-Ta'rifât**, Müt.: Arif Erkan, Bahar Yayınları, I. Baskı, İstanbul, 1997, 114; M. Salih Arı, **Hiz. Ebu Bekir ve Ridde Savaşları**, Beyan Yayınları İstanbul, 1996, 87.

A-ÜLKEDE GENEL DURUM:

Rasûlullah (sav)'in vefatı bir yıldırım hızıyla Arabistan'da yayıldı. Rasûlullah (sav)'in vefatı haberini duyan Arap kabilelerin çoğu Medine hükûmetine boyun eğmekten kurtulmak ve önceki hayatlarına devam etmek istediler. Hilafet merkezine her dakika Arap kabilelerinden birinin mürted olduğu haberi geliyor ve biraz sonra başka bir kabilenin mürtedler arasına katıldığı bildiriliyordu. Nifak yıldızı en parlak noktasında ve her tarafı etkiliyordu. Diğer yandan da Yahudiler ve Hıristiyanlar intikamlarını alabilmek için irtidat fitnesini alevlendiriyorlardı. Böylece ülkenin dört bir yanına isyancı hareketin baş döndürücü şaşkınlığı hakim durumdaydı².

1-Hz. Muhammed (s.a.v)'in Vefatından Sonra Medine:

Rasûlullah (sav) vefat edince ashab arasında beklenmedik bir kargaşalık meydana geldi. Münafıklar kendi içlerinden için için sevinirken Hz. Ömer, Rasûlullah (sav) öldü diyenin boynunu vururum diyecek kadar ileri gitti. Böyle bir durumda Rasûlullah (sav)'e ilk iman edenlerden, hicrette arkadaşlık yapan ve Hz. Peygamber (sav)'in vefatı hastalığında ashaba imamlık yapan Hz. Ebu Bekir, metanetini hiç yitirmeyerek Allah Rasûlü'nün vefat ettiğini bildirerek bir anda meydana gelen panik havasını sükûnete çevirdi. Hz. Aişe, babasının içinde bulunduğu durumu şu sözlerle gayet güzel ifade ediyor: "Babamın karşılaştığı buhranlar, dağların başına inseydi onları ezerdi"³.

Hiz. Muhammed (as)'in vefatı ile liderlerini kaybeden ashab, hemen kendi başkanlarını seçmeğe koyuldular ve Benî Sekîfe'de toplanmaya başladılar. Böyle bir durumda da yine sahabenin ileri gelenleri Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Ebu Ubeyde gibi dirayetli ve duyarlı insanların zamanında ve akli selim girişimleri ile bu durum da çözümlendi.

Allah Rasûlü'nün vefatından önce Suriye tarafına gitmek üzere hazırlanan Üsame ordusu, toplandığı karargahtan dağılarak Medine'ye

² Mevlânâ Şâh Muhammed İsmâil Pani Patı, *İslam Tarihi*, Müt.: Ali Genceli, Tokar Yayınları, 1996, İstanbul, 1992, 469.

³ Ömer Rıza, *İslam Tarihi Sadr-ı İslam*, Âmirî Matbaası, İstanbul, 1928, VI,69.

geri geldi ve Rasûlullah (sav)'in techiz ve tekfini ile ilgilendiler. Hz. Ebu Bekir, Allah Resûlü'nün techiz-tekfin ve halife seçim işini tamamladıktan sonra ilk iş olarak Rasûlullah (sav)'in gitmesini emrettiği Üsame ordusunu tüm bu olumsuzluklara rağmen emredilen istikamete gönderdi.

Bütün bunlardan çok daha önemlisi, Hicaz bölgesinde tüm Arapları tek bir bayrak altında toplayan Hz. Muhammed (sav)'in vefatı ile bölgedeki insanların büyük çoğunluğu eski kabilecilik ve asabiyet davalarına kalkıştılar. Kimileri dinden dönerken kimileri de İslâmî emirlerde tağyir yoluna gittiler. Mekke, Medine ve Taif dışındaki tüm Arabistan da irtidat hadiseleri meydana geldi⁴.

2-Şehirlerdeki Durum:

1. Medine: Rasûlullah (sav)'in vefat haberi tüm Arabistan'ı dalga dalga kaplayınca irtidat hareketleri her tarafı sardı. Medine bu durumdan müstağni idi. Bu şekliyle sanki Medine tek başına kalmıştı. Tüm İrtidat ve irtica hareketleri ile sadece Medine halkı ilgilenir oldu.

2. Mekke: Rasûlullah (sav)'in vefat haberi Mekke'ye de ulaşınca burada da kıpırdanmalar oldu. Şehir halkı bu hareketlerden endişelenmeye başladı. Mekke valisi Attab b. Esîd meseleyi örtbas etmeye kalktı ve kendisini de gizledi. Kureys'in ileri gelenlerinden Süheyl ibn Amr, büyük bir medeni cesaret örneği göstererek irtidat etmeye meyyal isyankâr guruhunun karşısına geçip onlara şöyle sözler söyledi:

“Evet, Rasûlullah (sav) vefat etmiştir. Bu çok acı ve üzücü bir olaydır. Fakat Rasûlullah (sav)'in vefatı, hiç bir zaman İslam'ın şevket ve kudretini azaltmayacaktır. Hatta ilerde daha da artacak ve İslam daima ilerleyecektir. Bunun için her kim, halkı kışkırtmaya kalkarsa, yahut da fitne ve fesat çıkarmak için teşebbüse geçerse, irtidat yoluna sapmaya yeltenirse, düşünmeksizin, nasıl ve niçin demeksizin hemen onun kellesini uçuracağız. Bu meselede herhangi bir müsamaha göstermek, hatır, gönül falan da göz önüne alınmayacaktır. Kim olursa olsun kellesini uçuracağız”⁵.

⁴ Muhammed Ali Mağribî, A'lâmu's-Sahabe, Birinci Baskı, Cidde, 1983,98.

⁵ Patı, 1992, 471.

Süheyl b. Amr⁶'ın bu tavizsiz davranışı hemen tesirini gösterdi. Boşluktan faydalanan fitne ve fesat çıkarmak isteyenler yerlerine oturarak seslerini kestiler.

3.Taif: Tüm Arabistan'ı afsunlayan irtidat ve irtica hareketi Taif'i de neredeyse etkileyecekti. Benî Sakîf kabilesi bu durumu düşünür olmuştu. Vali Osman ibn Ebu'l-As büyük bir cesaret ve tedbir örneği göstererek şehrin ileri gelenlerini toplayıp onlara şöyle hitabede bulundu:

“Ey Benî Sekîf oğulları! Şurası bir gerçek ki siz, iman yolunu tutmuş bulunuyorsunuz. İşte bunun için Allah rızasını göz önüne alarak, ilk İslâm'dan dönen kimseler olmayınız. Yoksa sizin dininiz gittiği gibi, dünyanız da heba olup gider ve hüsrana uğrarsınız”⁷.

Valinin bu hitabesi halk üzerinde hemen tesirini gösterdi. Komşu bölgelerde yaygın olarak görülen isyan hareketlerinden Taif halkı uzak kaldı ve ülke genelindeki kaosa katılmadılar.

Görüldüğü gibi sadece üç şehir ülke genelinde yaygın olarak görülen kabilecilik ve bağımsızlık isyan hareketlerine katılmadılar. Bunda bu şehirlerde ileriye gören, İslâm'ın şuurunda olan insanların varlığı neden olmuştur. Taif, şehir olarak en son Müslüman olmuştu. Akl selim ve medeni insanların burada bulunmaları belki de bu bölge halkının dinden çıkmasını önlemiştir. Şehirlerde yönetim bir meclis tarafından sağlandığı için kabilecilik hareketleri buralarda daha azdı. Diğer yandan bu üç şehrin dışında bulunan bölgelerin hemen hepsinde İslâm devletinin gücünü kaybettiğini gören halk, irtidat ve irtica hareketlerini çok yaygın olarak başlattılar. Bütün bu sahte Peygamberlerin hedefi, kabilelerini kendi nüfuzları etrafında toplamak, onları başka bir nüfuza tabi kılmamaktı. Bu itibar ile bu hareket, din perdesi altında gizlenen bir siyasetti. Demek ki Bedevî Araplar henüz kabilecilik hareketlerinden

⁶ Süheyl b. Amr, Hudeybiye Müsalehasında Mekke müşriklerinin temsilcisi olarak görev aldı. Müsaleha akdi yapıldıktan sonra müşriklerin eza ve cefalarından kaçarak Rasulullah (sav)'e sığınan oğlu Ebu Cendel'e acımasızca işkence yapmış ve onu hapsedtirmişti. Antlaşma maddeleri yazılırken “Muhammedün Rasulullah” kelimesinin yazılmasına itiraz etmiş ve nihayet bu kelimenin çizilmesini sağlamıştı (Patı, 1992, 471).

⁷ Patı, 1992, 471.

kurtulamamış, eski yağmacılık hareketlerine geri dönme iştahlarını kabartmış ve İslâm'ı içlerine sindirememişlerdi.

B-BAĞIMSIZLIK HAREKETLERİNİN SEBEPLERİ:

Üsame Ordusu'nun Medine'den ayrılışından sonra Ülkede bulunan halk ya irtidat veya irtica etti. İrtidat edenler, sahte Peygamberlerin peşinden gidenlerdi. Diğerlerinin hedefi zekat vermemektir. Bunların zekat vermemeleri merkezi bir hükümete tabi olmamak ve merkezi bir hükümete vergi vermemek manasını taşıyordu. Bu nedenle Hz. Ebu Bekir döneminde başlatılan bu isyan hareketlerinin sebeplerini şöyle değerlendirebiliriz:

1-Merkezi Bir Hükümete (Hilafete) Karşı Olma:

Bedevî Araplar bağımsız yaşamaya alışık olduklarından Hz. Peygamber (sav)'den sonra herhangi bir kimsenin devletin başına geçmesi ve yönetmesini asla akıllarına sığdıramıyorlardı. Yönetime geçen kimsenin egemenliği altında bulunmayı da kabul etmeye hazır değillerdi. Kimsenin de bu işte haklı olduğunu bir türlü kabul edemiyorlar ve akıl erdiremiyorlardı⁸. Bunların zekat vermemelerinin manası merkezi bir hükümete tabi olmamak, ve merkezi bir hükümete vergi vermemektir. Merkezden uzak kabilelerde İslam'ın henüz ruhunu kavrayamamış ve cahiliye devri adetlerinden tamamen vazgeçememiş kimselerin var olmasıydı⁹. Beyliklerde ve krallıklarda gözü olanlar, bireysel olarak meydana çıktılar ve merkezi yönetime karşı gelerek irtidat operasyonunu sevk ve idare ettiler.

2-İktisadi Sebepler: Yağmacılıkla varlıklarını sürdüren kabileler, zekat gibi bir dini vergiyi vermeleri ve hem de tüm iktisadî gücün Medine'de bulundurulması diğer merkezlerin ekonomik gücünü etkisiz hale getiriyordu. Zekatı vermek onlara çok ağır geliyordu. Amr b. As, Karh (KRH)'eye uğradığı zaman Karh ona : **“Arapların mallarını almaktan vaz geçerseniz sizin sözlerinizi dinlerler, size itaat ederler, aksi takdirde sizin etrafınızda toplanmazlar”** demişti¹⁰. Bütün irtica hareketlerinin esas amacı , **“Namaz kılarız, oruç tutarız**

⁸ Pati, 1971, 473.

⁹ Ömer Rıza, 1928, VI, 75.; Hüseyin Algül-Osman Çetin, *İslam Tarihi*, Gonca Yayınevi, İstanbul, 1991, II, 218.

¹⁰ Ömer Rıza , 1928, VI, 76.

ama zekat vermeyiz"¹¹ diyerek zekat adı altında toplanan vergiyi vermemekti ve isyan hareketlerine kılıf uydurmaktı.

3-Kabile Rekabeti: Yıllarca birbirleriyle rekabetten at başı bir giderken, şimdi bazı kabilelerin Müslüman olmasıyla yönetim onların eline geçmişti. Rekabet ettikleri bir kabile başkanın yönetimi altında bulunma onlara ağır geliyordu¹².

4-Kabile Bağımsızlığı: Kureyş'i Arabistan'da saygın hale getiren Peygamberlik düşüncesi olduğunu sanan bazı kişiler irtidat ederek, kabile onurlarını daha etkin hale getirmek istemeleri onları isyana sevk etmiştir.

5-Siyasî Sebepler: Yalancı Peygamber olarak ortaya çıkan hemen hepsinin, kabile rekabeti ve kabile bağımsızlığı veya dini bir sebeple ortaya çıktığını söylemek yeterli olmasa gerektir. Esved, Tüleyha, Secah ve Müseyleme gibi yalancı Peygamberlerin hemen hepsinin siyasi birer amacı vardır. Bunların siyasi yönetimi ele geçirmek ve toprak sahibi olma gibi amaçları vardır¹³.

6-Kehanette Bulunanlar: Ridde olaylarını gündeme taşıyan, yarayı deşen ve olayları büyütüp yaygınlaştıranlar Arap kahinleridir. Bu kahinlerden Peygamberlik iddiasında bulunanların çoğu Benî Esed'den Tüleyha ve buna katılan, Temim, Tayy, Abs ve Zebyen; Benî Hanife de Müseylemetü'l-Kezzab ve Yemen'de Esvedü'l-Ansî, Irak bölgesinde Secah bint el-Haris gibiler ortaya çıkmışlardır¹⁴.

¹¹ el-Belâzurî, *Fütûhu'l-Büldân*, Beyrut, 1991, 103; Algül, II, 218; Mustafa Fayda, "Ebu Bekir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1994, 104.

¹² Muhammed Muhammed Abdulkâdir el-Hatîb, *Târîhu'd-Duveylâti'l-İslâmiyyeti*, Kahire, 1985, I, 86.

¹³ Hamdi Savaş, *İslam Tarihi I Hazreti Muhammed ve Dört Halife Devri*, Kayseri, 1985, 108-110; Algül, 1991, II, 218; Philip K.Hitti, *İslam Tarihi*, Çev.: Salih Tuğ.Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1989, I, 212; Corci Zeydan, *İslam medeniyeti Tarihi*, Müt.: Zeki Meğamiz, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1971, I, 80.

¹⁴ Muhammed Ali, 1983, 98.

C-ZEKAT VERMEK İSTEMEYENLERİN TAVİZ TALEPLERİ VE HZ. EBU BEKİR'İN ONLARA KARŞI TEDBİRLERİ

Zekat vermek istemeyen Abs, Sa'lebe ve Mürre kabileleri Rebeze'nin el-Ebrak denilen mevkiinde toplanmaya başladılar. Onlara Benû Kinane'den de bir grup katıldı. Bölge onlara dar gelmeye başladı. Bir grup el-Ebrak'da kaldı. Diğer grup ise Zu'l-Kassa denilen yere gitti. Yalancı Peygamber Tüleyha, kardeşi Hibal'ı oraya gönderdi. Hibal, Zü'l-Kassa'da toplanan Düel'li, Leys'li ve Müdliç'li kabilelerden bir heyet oluşturarak Medine'ye gönderdi. Bu elçiler Hz. Ebu Bekir'e namaz kılmayı kabul ettiklerini fakat zekat vermek istemediklerini bildirdiler¹⁵. Bunların amacı hem bu konuda bir anlaşma yapmak ve hem de Medine'nin siyasî ve askerî nüfuzunu ölçmektir. Bunlar Medine'ye heyetlerini gönderdiler. Hz. Abbas hariç Müslümanların ileri gelenlerinden birçoğu ile irtibat kurarak kendi düşüncelerini bir çok sahabeye kabul ettirdiler. Hz. Ebu Bekir yapılan bu teklifleri sert bir şekilde karşıladı ve kabul etmedi. Kendisiyle tartışan Hz. Ömer'e şiddetle karşı çıkarak şöyle dedi:

"Allah'a yemin ederim ki Hz. Peygamber'in döneminde (devlete) ödediklerini (bugün) ödememekte direnecek olurlarsa, bu bir deve yuları bile olsa onu tahsil edinceye kadar kendileri ile mücadele edeceğim" ¹⁶ Hz. Ömer:

"Lâ ilâhe illallah deyinceye kadar insanlara harp etmekle emr olundum. Bunu dedikleri takdirde kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak mallarda ve kendi şahıslarındaki haklar müstesna Onların hesabı Allah'a aittir"¹⁷ dememiş miydi? Peki hangi gerekçeyle onlara karşı savaş açacağız? Hz. Ebu Bekir:

"Allah'a yemin ederim ki namaz ile zekatı birbirinden ayrılanlara karşı amansızca savaşacağım. Zekat malın hakkıdır. Ye-

¹⁵ İbnü'l-Esîr, el-Kâmil fi't-Tarih Tercümesi İslam Tarihi, Çev.: M. Beşir Eryarsoy, İstanbul, 1985, II, 316; Arı, 1996, 104.

¹⁶ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir et-Taberî, Tarih-i Taberî tercemesi, İstanbul, 1983, III, 18; Kadı Ebu Yusuf, Katabu'l-Haraç, Çev.: Ali Özek, İstanbul, 1973, 137.

¹⁷ Ebu Yusuf, 1973, 277; Zeynü'd-din Ahmed b. Abdi'l-Lâtîfi'z-Zebîdî, Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Teccrîd-i Sarîh Tercemesi, Müt.: Kâmil Miras, DİBY, Üçüncü Baskı, Ankara, 1972, 22.

min olsun, zekat olarak tahakkuk etmiş olan şey bir oğlak bile olsa onu vermemekte direndikleri takdirde kendileri ile savaşa-
ğım.” Hz. Ömer:

“Ey Rasûlullah’ın halifesi! Halka karşı biraz yumuşak davran onlara rıfk ile muamele et.” Hz.Ebu Bekir:

“Ben, senin bana yardımcı olmanı umuyordum. Halbuki gelmiş beni bozguna sürüklüyor, perişan etmeye çalışıyorsun. Yoksa cahiliyyette kabadayı iken Müslüman olunca mı korkaklaş-
tın? Şu bir gerçek ki vahiy artık kesilmiş bulunuyor; din ise ke-
male ermiş bulunmaktadır. Peki ben henüz hayattayken mi din darbe yesin ve eksilsin. Hz. Peygamber dememiş miydi ki : Bir kimse ancak bu dinin hakkını benden kurtarmış olur? Bu dinin hakkı ise namaz kılmak ve zekat vermektir. Allah’a yemin ederim ki bunların hepsi beni terk edip orta yerde yapayalnız bıraksalar bile kendi başıma mürtedlerle savaşağım!”¹⁸ dedi ve zekat vermek istemeyen münafıkların temsilcilerini azarlayarak , onlara hakaret ederek geri çevirdi. Hz. Ebu Bekir kendi görüşlerinde direndi ve dinin emirlerine boyun eğmeleri konusunda onları ikna etmeye çalıştı.

Mürteciler kendi beldelerine varınca Müslümanların Medine’de azınlıkta olduklarından söz ettiler. Çünkü Üsame ordusu cihat için Medine’den ayrılmış, şehir bütün bütün azalmıştı. Zekat vermeyiz diyen münafıklar kendi beldelerine varınca, halkı Medine’ye baskın düzenleme konusunda ikna etmeye çalıştılar.

1- Hz. Ebu Bekir’in Medine’yi Savunması

Mürtecilerden kuşkulanan Hz. Ebu Bekir Medine’yi savunmak için gerekli tedbirleri almayı düşündü. Üsame ordusunu uğurlayıp Medine’ye döndükten sonra Medine’nin çöle açılan kapılarına sahabenin ileri gelenlerinden gözcüler dikti. Bunlar arasında Hz. Ali, Zübeyr b. Avvam, Talha b. Ubeydullah, Sa’d b. Ebî Vakkas, Abdurrahman b. Avf ve Abdullah b. Mes’ud da vardı¹⁹. Bütün bu tedbirlerin yanında herhangi bir olağanüstü duruma karşı halkın camide alarm durumunda toplanmasını emretti. Sonra onlara şöyle hitap etti:

¹⁸ Mahmud Şakir, Hz.Adem’dan Bugüne İslam Tarihi ,Çev.: Ferit Aydın, Kahraman Yayınları, İstanbul,1993, II, 268-269.

¹⁹ et-Taberî, 1983, III, 19; İbnü’l-Esîr, 1985, II, 316;

“Bakınız, yeryüzü yeniden küfre boğulmuştur. Mürtedlerin temsilcileri sizi azımsadılar. Onların baskınına gece mi yoksa gündüz mü uğrayacağınızı tahmin edemezsiniz. Düşman güçlerin en yakında olanları sizden en çok on iki mil mesafede bulunuyorlar. Onlar tekliflerinin kabul edileceğini zannediyorlardı. Ama biz reddettik. Bizimle olan anlaşmalarını bozduk. Dolayısı ile hazırlıklı olun, onlara karşı toparlanın!”²⁰ diyerek durumun nezaketini bildiriyordu.

Hz. Ebu Bekir Medine’ye gelen heyetleri bir yandan kabul ederken diğer yandan da bu mürted hareketlerini oyalamaya çalışıyordu. Henüz Üsame ordusu Medine’den ayrılışından üç gün geçmişti ki Medine’nin giriş noktalarındaki gözcüler, düşman kuvvetleri ile karşılaştılar. Müslüman gözcüler düşman tarafından hücumla uğradıklarını Medine’ye haber verdiler. Hz. Ebu Bekir hazır kuvvet şehirde beklettiği kuvvetle hücum ederek düşmanı artçı kuvvetlerinin bulunduğu Zü’l-Hisse Mevkiine kadar kovaladılar. Zü’l-Hisse’de bulunan artçı düşman kuvvetleri yanlarında bulunan tulumları hava ile şişirerek tepeden Müslümanların develerinin üzerine yuvarladılar. Develer ürkü ve hiç bir kayıp verilmeden Medine’ye geri gelindi. Münafıklar Zü’l-Kassa’da bulunan yandaşlarından yardım istediler. Durumu haber alan Hz. Ebu Bekir onların da üzerine tereddütsüz ilerledi ve geri onları Zü’l-Kassa’ya kadar kovaladılar. N Umman b. Mukarrın’ı orada sınırı korumak üzere bulunan ordunun başında bıraktı²¹.

Bu başarı Hz. Ebu Bekir döneminde ilk fetih olarak değerlendirilir²². Bu hal, Müslümanlara manevi bir moral verirken, düşmanı da korkuttu ve mütereddit olan kabilelerin yönetime bağlılığını kavileştirdi.

2-Üsame Ordusunun Medine’ye Dönüşü ve Zü’l-Kassa Savaşı:

Hz. Ebu Bekir’in Medine’nin çevresinde yapmış olduğu başarılı hareketi semeresini vermeye başladı. Çeşitli bölgelerden birtakım kabilelerden toplanan zekat malları Medine’ye çeşitli kapılardan girmeye başladı. Hazine, gelen mallarla dolarken diğer yandan Üsame ordusu-

²⁰ Şakir, 1993, II, 270.

²¹ İbnü’l-Estr, 1985, II, 317; Şakir, 1993, II, 270-271.

²² Arı, 1996, 106.

nun zaferle ve birçok ganimetle dönmüş olması Müslümanların maneviyatlarını daha da kuvvetlendirdi.

Hız.Ebu Bekir, Üsame'yi Medine'de bırakarak Zü'l-Kassa ve mürtedlerin üzerine yürümek maksadıyla şehirden ayrılmak istedi. Henüz şehirden ayrılmadan Müslümanlar ona:

“Ey Rasûlullah'ın Halifesi! Ne olursun, kendini tehlikeye atma. Eğer sana bir şey olursa düzenimiz bozulur. Senin konumunun düşman gözünde büyük ağırlığı vardır. Onun için yerine bir başkasını görevlendir. Ona bir şey olursa yerini bir başkasıyla doldurabilirsin” diye ısrar ettiler. Hz. Ali de :

“Kılıcını kınma koy, kendiniz tehlikeye atıp bizi üzüntüye boğma ve Medine'ye dön. Allah'a yemin olsun ki eğer seni kaybedecek olursak senden sonra İslam'ı düzenli bir şekilde uygulamayız” diyerek caydırmaya çalıştı. Ancak O:

“Hayır vallahi, yapamam. Ben kendi canımın pahasına sizlere yardımcı olmaya çalışacağım”²³ diyerek hedeflediği bölgelere gitti. Zü'l-Hisse'ye ve oradan da Zü'l-Kassa'ya vardı. Oradaki güçlerle birleşerek sonra el-Abrak bölgesinde Ramza mevkiine vardı. Münafıklar korkularından kaçtılar, müşriklerden pek çok esir alındı. Kaçan müşrikler Buzaha'da bulunan Tüleyha'nın yanına vardılar. Hz. Ebu Bekir zaferle Medine'ye döndü. Yine değişik bölgelerden toplanan zekat malları Beytül-mâl'e ulaştı. Bu arada Üsame ordusu da yeterince dinlenmiş oldu. Artık Arap yarımadasında irtidat ve irtica eden kişilere sıra gelmiş bulunuyordu. Hz. Ebu Bekir bunlar için on bir ayrı askeri birlik hazırladı²⁴.

3- Hz. Ebu Bekir'in Arabistan'da Zuhur Eden İsyancılara Karşı Askeri Harekat Planı:

Ülkenin her tarafında isyan bayrağını çeken bu isyancılara karşı Hz. Ebu Bekir yine dehasını göstererek on bir askeri bir birlik hazırladı. Bu birliklerin başına da en iyi komutanlarını verdi. Bunlar:

1.Halid b. Velid'e bir sancak vererek önce Buzaha'da bulunan Tüleyha b. Huveylid el-Esedî üzerine gidecek, onun işini bitirdikten

²³ et-Taberî, 1983, III, 20; İbn Kesîr, *El-Bidaye Ve'n-Nihaye Büyük İslam Tarihi*, Çev.: Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1994, VI,448.

²⁴ Şakir, 1993, II, 272; İbnü'l-Esîr, 1985, II, 318.

sonra Butah bölgesinde bulunan Malik b. Nüveyre üzerine vararak onu halledecekti.

2. İkrime b. Ebî Cehil'i, Yemâme'de Benî Hanîfe kabilesine gidecek ve yalancı Peygamber Müseylemetü'l-Kezzab'a gerekli dersini verecekti.

3. Şürahbil b. Hasene'yi, Yemame'de savaşıyan İkrime b. Ebî Cehil komutasındaki askerlere destek kuvvet olarak gönderdi. Şürahbil önce İkrime'ye yardım edecek sonra da Hadramut'a giderek orada Benî Kinde'yi yerlerine oturtacaktı.

4. Muhacir b. Ebî Ümeyye'yi, Yemende Peygamberlik iddiasında bulunan Esvedü'l-Ansî'nin yandaşlarına karşı gönderdi.

5. Amr b. As'ı, Tebük ve Dumetü'l-cendel'deki Kuzaa, Vedia ve Haris kabileleri üzerine gönderdi.

6. Huzeyfe b. Mihsan el-Gilfânî Umman'daki Deba halkı üzerine gönderdi.

7. Arfaca b. Herseme, Mehre üzerine göndererek, Huzeyfe ile bir araya gelip birbirlerine yardımcı olmalarını emretti.

8. Halid b. Said b. As'ı, Şam tarafında Harkateyn üzerine gönderdi.

9. Turayfe b. Haciz'i Mekke ve Medine'nin doğusundaki Benî Süleym ve onlarla birlikte hareket eden Hevazin kabilelerinin üzerine gönderdi.

10-Süveyd b. Mukarrın'ı Yemen'in Tihame bölgesindeki isyancılar üzerine gönderdi.

11-Alâ b. Hadramî de Bahreyn'e gidecek, orada irtidat etmiş bulunan mürtedlerle savaşıacaktı²⁵.

Halife, tüm irtidat edenlere karşı bir bildiri yayınladı ve komutanlara gerekli emirler verdi. Onlara: "Kimseden imandan başka bir şey kabul etmemelerini, İslam'a boyun eğenlere yardımcı olmalarını, İslam'a davet etmeden kimseyi öldürmemelerini, İslam'a karşı gelenlere ise Allah'ın emrine dönünceye kadar onlarla savaşmalarını, tüm savaş-

²⁵ et-Taberî, 1983, III, 21; İbnü'l-Esir, 1985, II, 318; İbn Kesir, 1994, VI, 449; Şakir, 1993, II, 272; Komisyon, "Hülefa-i Raşidin Devri", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ Yayınları, İstanbul, 1989, 35; Arı, 106.

çılarını öldürmelerini, kadın ve çocuklarını esir almalarını, herhangi bir toplulukla karşılaştıklarında onları İslam'a davet etmelerini, ezan okumak Müslümanlığın bir belirtisi olduğundan ezan okuyan topluluklara karışmamalarını bildirdi"²⁶. Bundan sonra her komutan, kendisine bağlı birliklerle ve yine halife tarafından verilen birer ahidname ile birlikte ayrıldılar. Ayrıca halife bütün mürtedlere aynı anlamda birer yazı göndererek onları da tekrar İslam'a geri dönmeyi emrediyordu. Komutanlar onları korkutan yazıları alarak görev bölgelerine gittiler. Bu hazırlıktan sonra büyük umutlarla isyan edip bağımsızlıklarını elde eden mürted ve mürteciler bir bir ya öldürülecek ya da ihtida edeceklerdi.

D-BAĞIMSIZLIK HAREKETİNDE BULUNANLAR (İRTİDAT VE İRTİCACILAR) ve BUNLARLA MÜCADELE

1-Esvedü'l-Ansî

Asıl adı Esved b. Ka'b b. Avf el-Ansî' dir. Ans ise Mezhiç kabilesinin bir koludur. Ona "Rahmânu'l-Yemen" dendiği gibi "Zü'l-Himâr" yani "peçe sahibi" de denilmektedir. Çünkü sürekli sarıklı ve yüzü örtülü idi²⁷.

Yemen valisi Bâzân Müslüman olunca Rasûlullah (sav) tarafından tüm Yemen ona bağlandı. Bâzân'ın vefatından sonra Rasûlullah (sav) hicretin onuncu yılında Yemen'i valiliklere ayırarak her bir ili ayrı bir emire bağladı. Bunlar;

Necranlılara Amr b. Hazm'ı, Necran ile Zebid arasındaki bölgeye Halit b. Sait el-As'ı, Hemedan üzerine Âmir b. Şehr'i, San'a üzerine Şehr b. Bâzân'ı, 'Akk ile Eş'ariler üzerine Tâhir b. Ebî ale'yi, Me'rib üzerine Ebu Musa'yı, el-Cened üzerine Ya'la b. Ümeyye'yi tayin etti. Muaz ise Yemen ile Hadramût arasında bulunan bütün emirler arasında gidip gelen bir genel öğretici idi.

Aden'e Himyer beyleri hakimdi. Hadramût'a Ensar'dan Ziyat b. Lebid'i, es-Sekkâsik ve es-Sekûn üzerine Ükkâşe b. Sevr'i, Muaviye b. Kinde oğulları üzerine Abdullah ya da el-Muhacir'i tayin etmişti.

²⁶ Mustafa Necib, 1995, 53 Arı, 107.

²⁷ el-Belâzurî, 1991, 113; İbnü'l-Esîr, 1985, II, 309; İbn Kesîr, 1994, VI, 435.

Rasûlullah (sav)'in vefatı sırasında Yemen ve Hadramût bölgesinde vali olarak görev yapan vali ve emirler bunlardı. Muaz b. Cebel ise Yemen ve Hadrumut bölgelerine giderek eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunuyordu²⁸.

Rasûlullah (sav) Veda Haccı dönüşü hastalanınca Esvedü'l-Ansî bunu haber alarak kendisine bağlı yedi yüz askerle h.10. yılında ayaklandı. Hz. Peygamber (sav), Yemen'de ki valilerine şöyle bir mektup yazdı:

“Ey bize karşı direnenler! Elimizden aldığımız toprakları bize geri verin. Topladığımız malları da iade edin. Çünkü biz bu topraklara ve mallara, sizden daha layıkız ve size nisbetle o mallarla yerler üzerinde daha çok hak sahibiyiz. Siz de kendi işinize bakın”²⁹ diyerek ayaklandı.

Esved eli maharetli biri olduğu için birtakım kehanette bulunarak Peygamberlik iddiasında bulundu ve Ans kabilesi de ona tabi oldu. Rasûlullah (Sav) vefatı senesinde Cerir b. Abdullah el-Becelî'yi Esved'e Müslüman olması için gönderdi. Fakat o, İslam'a yeniden girmeyi kabul etmedi³⁰. Kısa zamanda etkinliği arttı. Önce Mezhiçliler ona tabi oldu. Böylece İslam tarihinde irtidat eden ilk kabile Mezhiçliler oldu. Esved, ayaklanmasından on gece sonra Necran'ı ele geçirdi. Necranlıları, kendine bağlayarak Kays b. Abd Yegûs b. Mekşuh Murat emiri Ferve b. Müseyk'i sürüp yerine geçti San'a kentini ise ayaklanmasının yirmi beşinci gecesinde işgal ederek valisi Şehr b. Bazam'ı öldürdü³¹. Şehr b. Bazam'ın ölümünden sonra Muaz, Me'rib de bulunan Ebu Musa'nın yanına kaçtı. Ebu Musa ile Muaz oradan da kaçarak Hadramût'a vardılar. Böylece tüm Yemen, Esved'in eline geçti. Yemen bölgesinde bulunan Müslüman emirlerinden çoğu Tahir b. Hale'ye katıldılar. Amr ve Halid Medine'ye geri döndü.

Esved ,Şehr b. Bâzâm'ı öldürmesinden sonra karısı **Âzâd** ile evlendi. **Âzâd**, Feyruz' ed- Deylemî'nin amcasının kızı; güzel, salih ve Müslüman bir kadındı. Muaz, Hadramût'da iken es-Sekunlulardan **Remle** adında bir kadınla evlendi, böylece bu kabile de Muaz'ın etra-

²⁸ Taberî, 1983, III, 14; İbnü'l-Esîr, 1985, II, 309.

²⁹ İbn Kesîr, 1994, VI, 435.

³⁰ el-Belâzurî, 1991, 113.

³¹ Taberî, 1983, III, 14; İbnü'l-Esîr, 1985, II, 310; İbn Kesîr, 1994, VI, 436.

finda toplandılar. Rasûlullah (sav) vefat etmeden önce bir mektup göndererek Esvedü'l-Ansî ile savaşmalarını emretti. Muaz b. Cebel bu emri tamamen yerine getirdi. Rasûlullah (sav)'in mektubundan sonra Müslümanlardan bir kısmı Muaz'ın etrafında toplandılar ve kendilerine cesaret geldi, güvenleri arttı. Artık Esved'in öldürülme planlarını yapıyorlardı³².

Esved'in isyanından iki ay kadar bir zaman geçmişti. Muaz b. Cebel, Esved'den incinen ve Esved'in komutanı Kays b. Abdi Yegûs ve Şehr b. Bazan'ın oğulları Feyruz ve Zâzân'a el altından haber göndererek; "Rasûlullah sizi çok sorar buyurur ki Esved'i öldürüp cenneti alınız" diye nasihatta bulundu.

Muaz'ın mektubu bunlara vardıktan sonra kendi aralarında Esved'i öldürme planları yaptılar. Esved'in karısı Azâd'ın oğlu Şehr-i Feyruz³³, annesiyle işbirliği yapmaya karar verdi ve onun yanına vardı:

"Sen, bilirsin ki bu Esved babamı öldürdü ve Yemen halkına çok zulüm yaptı. Bize cefalar çektirdi, vatanımızdan dışarı sürdü. Kavmimizi ve ehlimizi dağıttı. Benim senin yanına geliş nedenim, beraber olarak onu helak etmektir. Eğer yardım etmezsen beni dinleyip hiç kimseye bir şey söylemeyesin" dedi. Annesi:

"Benden ne yardım istersen yerine getireyim. Ben de anladım ki bu kişi kâfirdir. Önce onu Muhammet gibi Peygamber sanırdım. Şimdi öğrendim ki ne Allah'a inanır, ne namaz kılar, ne oruç tutar ve ne de İslâm'ın şartlarından birini yerine getirir. Boy aptesti almaz ve haramdan elini çekmez. Daima ben onu takip ederim ve onun işine şaşar kalırım. Yine bu halkada şaşarım ki, bu biçareler, onun hangi mucizeleri veya hangi burhamı ile Peygamberliğini kabul ederler ve ona iteat ederler. Ben onu çok düşman sayarım". Oğlu:

Şimdi ne planlar yapalım ki bu kâfiri yer yüzünden kaldıralım?" Annesiyle Esved'e suikast düzenlemeye karar verdiler³⁴.

³² İbnü'l-Esîr, 1985, II, 310; İbn Kesîr, 1994, VI, 437.

³³ Bazı kaynaklarda Esvedü'l-Ansî'nin yanına varan amcası oğlu Firuz ed-Deylemî'nin olduğu gibi rivayetlere de yer verilmiştir.

³⁴ Taberî, 1983, III, 15.

Şehr-i Feyruz kardeşi Zâzân ve üç arkadaşı Kays ile birleşerek Muaz b. Cebel'e haber vererek diğer İslam komutanlarını da bundan haberdar ettiler. Bu arada Yemen'de bulunan Amir b. Şehr el-Hemedani de etrafına asker toplayarak Muaz'ı bundan haberdar etti.

Esved, Müslümanların hazırlıklarını duyunca komutanı Kays'a emir vererek savaşa hazır olmasını söyledi.

Karşılıklı olarak bu tür hazırlıklar yapılır iken Esved'in eşi planlandığı şekliyle Esved'i yatırdı. Şehr b. Bâzân geceleyin Esved'in odasına gizlice girerek onu öldürdü. Sonrada kılıçla başını kesti. Kılıç darbesi ile başı kesilen Esved, köpek gibi hırladı. Bu durumu duyan muhafızlar: **"Rahmânu'l-Yemen ne haldedir, ne oluyor?"** dediler. Esved'in karısı: **"Peygamberinize vahiy iniyor"** diyerek olayı onlara sezdirmedi³⁵.

Şehr-i Feyruz, Esved'in kesik başını Muaz b. Cebel'in yanına getirdi. Bundan sonra orada bulunan tüm Müslümanlar sevindiler. Yeniden toplanarak Yemen'de İslâm'ın yayılmasını sağladılar. Esved, Rasûlullah (sav'in vefatından beş gün önce öldürüldü³⁶. Durumu Hz. Peygamber'e bir mektupla bildirdiler. Rasûlullah (sav), Esved'in öldürüldüğü gece **"Dün gece Ansî öldürüldü"** diye müjdeli haberi verdi. Fakat zaferi bildirmek için giden elçiler Medine'ye geldiklerinde Rasûlullah (sav) vefat etmiş, Hz. Ebu Bekir halife seçilmişti³⁷. Esved'in Yemen'de hükümdarlığı üç ay sürdü. Yemen'de ki eski emirler tekrar yerlerine geri döndüler ve eski görevlerini yürütür oldular. Rasûlullah (sav)'in vefatından sonra Hz. Ebu Bekir'in aldığı ilk müjde bu oldu³⁸.

2-Tüleyha b. Huveylid el- Esedi:

Tüleyha, hicretin dokuzuncu Elçiler Yılında Rasûlullah (sav)'e gelerek Müslüman oldu. Ancak, Allah Rasûlü henüz hayatta iken irtidat etti. Hz. Peygamber onun üzerine Dırar b. el-Ezver' i Esed oğullarına vali tayin etmiş; irtidat edenlere karşı savaşmasını da emretmişti. Bunun neticesinde Tülayha gücünü kaybetti. Dırar onu kılıçla

³⁵ Taberî, 1983, III, 16 ; İbnü'l-Esir, 1985, II, 311 -314; el-Belâzurî, 1991, 114; İbn Kesîr, 1994, VI,440.

³⁶ el-Belâzurî, 1991, 115.

³⁷ İbnü'l-Esir, 1985, II, 311 ; Üsâme ordusu gazadan dönmüştü gibi rivayetler vardır (Taberî, 1983, III, 17).

³⁸ Taberî, 1983, III, 17; İbn Kesîr, 1994, VI,440.

öldürmek istediye de başarılı olamadı. Tüleyha bu hadiseden yaralı olarak kurtuldu. Bu olaydan sonra halk arasında Tüleyha'ya kılıcın işlemediği haberi yayılınca etkinliği daha da arttı³⁹. Hz. Muhammed (sav)'in vefatından sonra tehlike olmaya başladı.

Tüleyha'nın etrafında Tayy ve Esed kabilelerinin büyük çoğunluğu toplandı. Uyeyne b. Hinsa'a uyararak Gatafanlılar da irtidat ettiler. Uyeyne: “(Esed ve Gatafanlıları kasederek) iki anlaşmalı kabile-den bir Peygamber, bizim için Kureys'ten bir başka Peygamber'den daha iyidir. Üstelik Muhammed ölmüş, Tüleyha ise hayatta bulunuyor” diyerek ona tabi olmuştu⁴⁰. Tüleyha: “Bana Cebrail geliyor” diyerek secili birtakım yalanlar uyduruyordu. Kendisine bağlanınlara namaz kılarken secdeyi terk etmelerini emrederek: “Yüzlerinizi toprağa sürüp arkalarınızı havaya kaldırmanız, Allah'ın işine yaramaz. Allah, sizin rüku ve secdeye gitmenizi istemez. Fakat ayakta ve oturarak onu zikretmenizi ister”⁴¹ diyerek Peygamberliğini izhar ederdi.

Hz. Ebu Bekir, Zü'l-Hassa savaşından kaçarak Tüleyha'ya sığınanların üzerine Halid b. Velid'den önce Tayy kabilesinden olan **Adiy b. Hatim**'i Müslüman olmaları için gönderdi. Halid, halifeden aldığı emir gereğince Tayy kabilesine geldi. Adiy b. Hatim, Tüleyha yanında bulunan kabilesini ikna için Halid'den üç gün izin istedi. Adiy istediği süre içerisinde Tayy ve Hüzeyl kabilelerinden çok sayıda kişiyi ikna etti. Müslüman olan bu askerlerden bin kişi Halid kuvvetlerinin yanında yer aldı. Halid bundan sonra askerlerini Tüleyha'nın bulunduğu Buzaha yöneltti. Öncü olarak gönderdiği **Ukkâşe b. Mihsan** ve **Sabit b. Akram**, Tüleyha'nın kardeşi Hibal ile karşılaşınca onu öldürdüler. Bunu duyan Tüleyha, Ukkâşe'yi ve diğer kardeşi Seleme de Sabit b. Akram'ı yaptıkları kavgada öldürdüler. Bunların ölümü orduda büyük bir hüznü meydana getirdi⁴².

³⁹ İbnü'l-Esîr, 1985, II, 316; Arı, 109.

⁴⁰ İbnü'l-Esîr, 1985, II, 315; İbn Kesîr, 1994, VI, 454; Muhammed Ali, 1983, 99.

⁴¹ Arı, 1996, 109.

⁴² et-Taberî, 1983, III, 23; İbnü'l-Esîr, 1985, II, 319; İbn Kesîr, 1994, VI, 449; el-Belâzürî, 1991, 105; Şakir, 1993, II, 275; Mustafa Necib Fevâz-Hikmet Keşli Fevâz, *Tarîhu Halîfet-i İbn Hayyâd, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye*, Beyrut, 1995, 51.

Bu hadiseden sonra iki ordu Buzaha'da çarpışmaya başladı. Uyeyne b. Hıms, Fezaraoğullarından yedi yüz kişi ile Tüleyha'nın yanında yer aldı. Uyeyne tüm taraftarları ile Halid'le amansızca savaşırken Tüleyha elbisesine sarılıp örtünmüş onlara Peygamberlik taşıyordu. Savaşın kızıştığı bir sırada Uyeyne, Tüleyha'nın yanına varıp:

“Sana hala Cebrail gelmedi mi?” diye sorunca, Tüleyha:

“Hayır”dedi. Uyeyne geri dönüp savaşmaya başladı. Daha sonra tekrar Tüleyha'nın yanına gelerek:

“Hay babası geberesice, Cebrail gelmedi mi?” diye sorunca, Tüleyha:

“Hayır” cevabını verdi. Bu sefer Uyeyne:

“Peki ne zamana kadar gelmeyecek? Allah'a yemin ederim, biz çok zor duruma düştük.” dedi. Sonra geri dönüp çetin bir savaşa tutuştu. Arkasından tekrar Tüleyha'ya gelip:

“Cebrail hala gelmedi mi? “ diye sorunca , Tüleyha:

“Evet geldi” diye cevap verdi. Uyeyne:

“Peki ne dedi?” diye sordu. Tüleyha:

“Bana senin de onun değirmeni gibi bir değirmenin var ve unutmayacağın bir sözün var” şeklinde cevap verince , Uyeyne:

“Evet Allah da biliyor ki senin hiç unutamayacağın bir şey olacak! Ey Fezaraoğulları, çekip gidiniz! Çünkü bu bir yalancısıdır” deyince Fezarahılar çekilince diğerleri de dağıldılar. Müslümanlar çok ganimet elde ettiler⁴³.

Çadırında Cebrail'in vahiy getirmesini bekleyen Tüleyha, şayet Uyeyne galip gelseydi zafere Cebrail tarafından yardım geldi diyecekti. Ama şimdi yenilince çadırının yanında beklettiği bineğine hanımı Neyvar'ı da alarak kurtuluşu kaçmakta buldu. Kaçarken de “Ey Fezareliler, kim bu şekilde yapıp karısı ile kurtulabilecekse yapsın”⁴⁴ dedi.

Tüleyha Şam'a gelerek Kelp kabilesi içinde yaşamaya başladı. Esed ve Gatafan kabilelerinin Müslüman olduklarını duyunca kendisi de

⁴³ İbnü'l-Esîr, 1985, II, 320.

⁴⁴ et-Taberî, 1983, III, 24; İbnü'l-Esîr, 1985, II, 320; el-Belâzürî, 1991, 105.

Müslüman oldu. Hz. Ebu Bekir döneminde Umre'ye gitti ve Mekke'ye yerleşti. Fakat Hz. Ebu Bekir'e biat etmedi. Hz. Ömer halife olunca Medine'ye gelerek ona biat etti. Hz. Ömer ona :”Sen ensarın en faziletlisi olan Sabit ve Ukkâşe'yi şehit ettin” dedi. O da: “Ya Emîri'l-Mümin, Allah'ın iradesi öyleydi ki onlar bizim elimizde şehit oldular. Ben her ne yaptıysam tevbe ettim ve pişmanım”⁴⁵. Hz. Ömer herhangi bir şey yapmadı. Tüleyha bundan sonra Benî Esed kabilesine yerleşti. Nihavent savaşına katıldı ve büyük yararlıklar gösterdi⁴⁶. Tüleyha'nın bu hareketi kabile asabiyeti sebebiyle vuku bulmuş, bu vesile ile onu siyasî bir maceraya sürüklemiştir.

Tüleyha'nın savaş meydanını terk ederek kaçmasından sonra Uyeyne b. Hıns esir alınarak Hz. Ebu Bekir'in yanına getirildi. Medine'de çocuklar eli -kolu bağlanmış Uyeyne'ye: “Ey Allah'ın düşmanı , sen iman etikten sonra kafir mi oldun? “ diyorlardı. O da: “Allah'a yemin ederim ki bir an olsun Allah'a iman etmedim” diye cevap verdi⁴⁷. Hz. Ebu Bekir tevbe etmesini istedi, o da tevbe etti. böylece canı bağışlandı. Bundan sonra Uyeyne İslam'ı güzelce yaşadı.

Halid b. Velid Buzaha mıntikasında yaklaşık bir ay kaldı. Tüleyha'nın dağılan taraftarları Ümmü Zeml Selma bint Malik b. Huzeyfe adındaki kadının etrafında toplandılar. Halid bunları da etkisiz hale getirdi⁴⁸ ve Ümmü Zeml'i öldürdü. Esed ve Gatafan kabileleri barış yaptılar. Hz. Ebu Bekir Tüleyha'nın hezimetinden sonra Peygamberlik iddiasında bulunan Secah taraftarı Malik b. Nüveyre'ye karşı hareket etti.

3-Secah bint Haris ve Malik b. Nüveyre

a-Secah bint Haris: Hz. Peygamber (sav), vefatından önce Benî Temim arasında zekat mallarını toplayacak zekat memurlarını dağıtmıştı. Zibrekan b. Bedr, Sehl b. Mincab, Kays b. Âsım, Safvân b. Safvân, Sebre b. Amr, Veki' b. Mâlik, Ve Mâlik b. Nüveyre bunlar arasında idi⁴⁹. Hz. Peygamber (sav)'in vefatından sonra Arabistan'ın

⁴⁵ el-Belâzurî, 1991, 105.

⁴⁶ et-Taberî, 1983, III, 25; Arı, 1996, 113.

⁴⁷ İbnü'l-Esîr, 1985, II, 321.

⁴⁸ Sabri Hizmetli, *İslam tarihi (Başlangıçtan İlk Dört Halife Sonuna Kadar)*, Yeni Çizgi yayınları, Ankara , 1985, 324.

⁴⁹ İbnü'l-Esîr, 1985, II, 325; Ömer Rıza, 1928, VI, 83.

her tarafında olduğu gibi Benî Temim arasında da ihtilaflar zuhur etti. Bunlardan:

1. Kimi irtidat edip zekat vermedi. Benî Malik, Beni Yerbu ve Ribap kabileleri zekat vermeyenlerdendi.

2. Kimi de malların zekatını Hz Ebu Bekir'e gönderdi. Bunlardan Safvân b. Safvân , Amiroğullarından topladığı zekat mallarını Hz. Ebu Bekir'e teslim etti.

3-Bir kısmı da sonucu görmek için beklemeye başladı. **Kays b. Asım** ise Zibrekan'ın ne yapacağını bekliyordu. Çünkü aralarında rekabet vardı. Kays, Zibrekan'ın aksini yapmak istiyordu. Bu nedenle ne kabilesinin ve ne de Hz. Ebu Bekir'in gözünden düşmek istemiyordu. Zibrekan uygulamasında gecikince Kays toplamış olduğu zekat mallarını Mekais kabilesi ile diğer kolları arasında paylaştırdı. Zibrekan ise Kays'ın bu hareketinden sonra toplamış olduğu zekat malların Hz. Ebu Bekir'e teslim etti. Pişmanlık duyan Kays daha sonra Alâ b. Hadramî'ye zekat mallarını teslim etti. Fakat bundan sonra Temimliler birbirleri ile uğraşmaya başladılar⁵⁰.

Benî Temim kabilesi kendi arasında üç başlı farklı görüşte birbirleri ile uğraşırken aslen Temimli Haris b. Sureyd b. Uxfan'ın kızı Secah, Irak Musul civarında meskun Benî Sa'leb ve Benî Huzeyl kabileleri arasında yaşarken Peygamber olarak ortaya çıktı.

Hicaz bölgesinde geniş bir kabile olan Benî Dâbbe'den aradığını bulayınca Benî Yerbu' tarafına yöneldi. Secah, Hz. Ebu Bekir'e karşı savaşmak istiyordu. Malik b. Nüveyre'ye haber gönderdi. Malik b. Nüveyre, Secah'ın teklifini kabul etti. Bazıları da Malik ve oğlu Vekî'nin yaptığını beğenmeyerek ayrıldılar.

Malik b. Nüveyre, oğlu Vekî' ile Secah bir araya gelince strateji belirlemeye başladılar. Secah kendilerine muhalif olan kabilelerden hangisinin daha az olduğunu öğrendi. Sabah olunca kendisine vahiy geldiğini ifade ederek secili bir şekilde: **"Tanrı Teâla hazretleri bana bu gece bir sure gönderdi. Önce benî Ribabla savaşmamı bildirdi. Binekleri hazırlayın, sizde talana hazır olun. Çünkü onlarla ara-**

⁵⁰ Taberî, 1983, III, 29; İbnü'l-Esir, 1985, II, , 325; İbn Kesîr, 1994, VI, 457; Arı, 1996, 115.

mızda bir engel yoktur”⁵¹ diyerek gerekli direktifi verdi. Utarid b. Hacib: **“Genellikle insanların Peygamberleri erkek olmasına rağmen bizim etrafında döndüğümüz Peygamber kadındır”**⁵² demiştir.

Secah, Medine’ye gitmek istediye de Malik b. Nüveyre onu caydırdı⁵³. Malik b. Nüveyre askerî hazırlığı yaparak Ribablılar üzerine saldırdırmaya onu ikna etti. Azınlıkta olan Ribablılar da Benî Dâbbe gibi bir takım kabilelerden yardım istedi. Kanlı bir savaş oldu. Secah başarılı oldu. Benî Temim ve Benî Fezare kabilelerinden birçok kişi Secah’ın Peygamberline inandılar. Bunlar arasında Utarid b. Zürare ve Zerika b. Bedr gibi kişiler de vardı.

Secah, Temimoğulları arasındaki başarısından sonra Yemâme’ye doğru yöneldi. Ve: **“Artık Yemame üzerine gidiniz, güvercin gibi hızla gidiniz. Çünkü bu kesin sonuçlu savaştır. Bundan sonra hiç bir kınama görmeyeceksiniz”**⁵⁴ dedi. Daha sonra Hanifeoğulları üzerine yürüdü. Fakat Malik b. Nüveyre Secah’tan ayrılarak kendi kabilesine döndü.

Yemâme’de yalancı Peygamber Müseyleme vardı. Müseyleme çevresinde bulunan kabilelerin durumlarından endişe ettiği için Secah ‘la savaşı göze alamadı. İki günlük mesafede bulunan Secah’a kırk kişilik bir heyet gönderdi. Secah’a da şöyle bir mektup yazdı. Mektupta: **“Yeryüzünün Peygamberliğinin yarısı benim, yarısı Muhammed (as)’in idi. Muhammed (as) vefat edince Cebrail (as) gelip Peygamberliğin tamamını bana verdi. Ben şimdi o Muhammed (as)’in olan yarısını sana verdim. Binaenaleyh yeryüzünün yarısı senin yarısı da benim ola. Başka kimsenin nasibi ve hissesi yoktur”**⁵⁵ diyordu.

Secah, Müseyleme’nin elçilerini iyi karşıladı. Ve daha sonra da bir grup taraftarı ile Müseyleme ile anlaşma yapmak üzere çadırına gitti. Müseyleme konuğunu en güzel şekilde ağırlamak için çadırını tefriş etti. Adeta secah’ı afsunladı. Aralarında şöyle bir konuşma geçti.

⁵¹ Taberî, 1983, III, 31; İbnü’l-Esîr, 1985, I, 326.

⁵² İbn Kesîr, 1994, VI, 457; Arı, 1996, 115.

⁵³ Ömer Rıza, 1928, VI, 82.

⁵⁴ İbnü’l-Esîr, 1985, II, 326.

⁵⁵ Taberî, 1983, III, 32.

Secah, Müseyleme'ye Hiç benim hakkımda vahiy geldi mi? Müseyleme: "Dün gece geldi şöyle idi. **"Rabbinin hamileye ne yaptığını görmedin mi? Ondan türeyen bir can çıkardı. .... .."** şekliyle devam eden yalanlardan söz etti. Secah bundan sonra şahidlik ederim ki sen Peygambersin" deyince, Müseyleme: **"Ne dersin seninle evlenip kavmim ve kavmini el ele vererek bütün Arapları yeneyim?"** deyince, Secah evliliği kabul etti. İkisi üç gün yalnız olarak kaldılar. Aralarında çok müstehcen konuşmalar geçti⁵⁶.

Secah üç günden sonra kendi halkı arasına döndü. Müseyleme'nin mihir olarak neyi verdiğini sordular. O da mihir veremediğini söyleyince **"senin gibi bir kadının mihirsiz evlenmesi uygun değildir"** dediler. Bunun üzerine Secah, Şebat b. Rib'i'yi Müseyleme'ye mihir için gönderdi. Müseyleme'de ona **"Git kavmine söyle , Allah Rasûlü Müseyleme b. Habib, Muhammed'in size farz kıldığı iki namazı , yani sabah ve yatsı namazını üzerinizden kaldırmıştır"** dedi. Secah, Halid b. Velid'in Yemame'ye yaklaştığını duyunca Yemâme'nin gelirlerinin yarısını alarak Musul'a döndü.

Kendi Peygamberlerinin Müseyleme ile zina yaptığını anlayan bir takım Secah taraftarları dağıldılar ve bu durum onlara ağır gelmeye başladı. Hatta bazıları: **"Diğer insanların Peygamberleri erkekler, bizim ki ise kadındır"** diyerek mahcubiyetlerini istihza dahi ederek dağılmışlardır⁵⁷.

Secah, Muaviye b. Ebî Süfyan'ın Tağliblileri yerlerinden aktarıncaya kadar Tağlibliler arasında kaldı. Müslüman oldu. Daha sonra Basra'ya gitti ve orada ördü. Cenaze namazını Semura b. Cündüb kaldırmıştır⁵⁸.

b-Malik b. Nüveyre: Hz. Peygamber (sav) sağlığında zekat mallarını toplamak için Temim kabilesine zekat memurları göndermişti. Malik b. Nüveyre de bunlardan biriydi⁵⁹. Ancak Temimli Secah yalnız Peygamberliğini ilan edince Malik b. Nüveyre ona iltihak ederek Pey-

⁵⁶ Taberî,1983, III, 33; İbn Kesîr,1994, VI, 459; İbnü'l-Esîr, 1985, II, 327; el-Belâzurî, 1991, 105.

⁵⁷ Daha geniş bilgi için bkz.: Taberî, 1983, III, 34; İbn Kesîr, 994, VI, 459; İbnü'l-Esîr, 1985, II, 328.

⁵⁸ İbnü'l-Esîr, 1985, II, 328.

⁵⁹ İbnü'l-Esîr, 1985, II, 325; Ömer Rıza, 1928, VI, 83.

gamber tarafından verilen emre ihanet etmişti. Secah, Benî Temim'deki iç mücadeleleri kazandıktan sonra Yemame'ye yönelince Malik b. Nüveyre ondan ayrılarak Butah'ta ikamet etmeye devam etti.

Halid b. Velid, Fezare, Gatafan, Esed ve Tayy kabilelerinin işini bitirdikten sonra Butah mevkiine yürümeye karar verdi. Malik b. Nüveyre orada bulunuyordu⁶⁰. Halid b. Velid'in Malik b. Nüveyre üzerine gittiğini gören ensar, Halid'le birlikte gitmediler ve :

“Hz. Ebu Bekir'in bize verdiği görevi yerine getirdik. Daha ileriye gidemeyiz. O Bize “Buzaha'da işiniz bittikten sonra bize yazılı emir gönderinceye kadar orada kalınız” diye talimat vermişti” deyip kaldılar. Bunun üzerine Halid:

“O da bana ilerlemeyi emretti. Yazılı emir gelmeyecek olursa ben görüşüme göre fırsat olarak gördüğüm hususu değerlendiririm. Bu mutlaka yapılması gerekli bir iştir. Bu hususta bana bir mektup gelmedi. Ama komutan benim. Haberler bana geliyor. Bu bakımdan ben ve beraberimdekiler Bütah üzerine gidiyoruz. Sizi zorlamıyorum” diyerek yoluna devam etti. Daha sonra geride kalan ensar yaptıklarına pişman olarak Halid'e katılmaya karar vererek ona yetiştiler.

Secah'a uyduğundan pişmanlık duyan Malik, Halid'le anlaşma yapmak için kendisine bağlı kuvvetleri dağıttı. Kendisi de ne yapacağını şaşırılmış halde beklemeye başladı. Halid kuvvetleri Butah'a geldiğinde malik zekatı toplayarak Halid'e gönderdi. Halid'in askerleri bir kısım dağınık halde bulunan halkla birlikte Malik b. Nüveyre'yi getirdiler. Halid, Malik'i ve onunla beraber gelen topluluğu öldürttü. Bu hadise İslâm tarihinde bir tartışma mevzuu olmuştur. Biz bu tartışmaya etraflıca girecek değiliz. Malik ve adamlarının Halid'e getirildiğinde onların Müslüman olup olmama konusunda ihtilafa düştüler. Ebu Katade, onların ezan okuyup kamet getirerek namaz kıldıkları konusunda şahitlik getirenler arasındaydı. Bazıları da “biz ezan sesi işitmedik” dediler. Hz. Ebu Bekir daha önce verdiği direktifte ezan okuyup namaz kılanların öldürülmemesini emretmişti⁶¹. Oysa Halid , Malik'i öldürmüş ve onun karısı ile de evlenmişti.

⁶⁰ İbnü'l-Esîr, 1985, II, 329.

⁶¹ Mustafa Necib, 1995, 53

Bu haber Medine’de bomba gibi patladı. Hz. Ömer: “Onun kılıcında zulüm vardır”diyerek komutanlıktan azlını istedi. Hz. Ebu Bekir Halid’i huzuruna çağırdı. Halid yapılan işten özür diledi. Halife bunun bir içtihat hatası olduğunu izah etti. Malik’in kardeşi Mütemmim b. Nüveyre’ye kardeşinin diyeti halife tarafından ödendi⁶².

4-Müseylemetü’l-Kezzab

Müseyleme, Benî Hanîfe kabilesindedir. Senetü’l Vüfûd (elçiler yılı)nda Benî Hanîfe ile Medine’ye geldi. Müseyleme Medine’de nikahında bulunan Binti Haris’in evine indi. Rasûlullah (sav), yanına Sabit b. Kays b. Semmas’ı alarak Müseyleme’nin yanına geldi. Elinde bir hurma dalı vardı. Müseyleme, Rasûlullah (sav) ile konuştu ve ondan bazı şeyler istedi. Müseyleme:

“İstersen yönetimi sana bırakayım. Ben oradan çekileyim. Ama beni kendine veliht tayin et, ki senden sonra ben yönetime geçeyim. Rasûlullah (sav):

“Elimdeki şu hurma dalını istesen bile sana vermem. Ben, senin hakkında şöyle şöyle rüya gördüm. İşte Sabit b. Kays benim adıma sana cevap verecektir⁶³ dedikten sonra oradan ayrıldı.

Başka bir rivayette ise, Benî Hanife heyeti Rasullah (sav)’e gelerek Müslüman oldular. Müseyleme’yi yolculuk eşyalarının yanında bıraktılar ve şöyle dediler:

“Ya Rasulallah biz, bizim bir arkadaşımızı eşyalarımızın ve binek hayvanlarımızın yanında geri bıraktık, ki o bizim için onları korusun Rasûlullah (sav):

“ Ama onun işi sizinkinden daha kötü değildir. Çünkü arkadaşlarının mallarını koruyor.”

Rasûlullah (sav)’in gönderdiği hediyeği ona getirdiler Müseyleme Yemame’ye varınca irtidat etti ve Peygamberlik iddiasında bulundu. Onlara yalan uydurmaya başladı ve şöyle dedi:

⁶² Daha geniş bilgi için bakınız: Taberî, 1983, III, 37; İbnü’l-Esîr, 1985, II, 330; İbn Kesîr, 1994, VI, 461; Ömer Rıza, 1928, VI, 82-85.

⁶³ İbn Hişam, İslam Tarihi Siret-i İbn-i Hişam Tercemesi, Terceme Eden: Hasan Ege, Kahraman yayınları, İstanbul, 1994, IV, 306; İbn Kesîr, 1994, V, 140.

“Ben işte onunla ortak olmuşumdur. Kendisiyle beraber olan elçiler heyetine şöyle dedi:

“Beni ona zikrettiğiniz zaman size **“ amma onun işi sizden deha kötü değildir “** demedi mi ? Bu, başka şey değil ancak benim işte onunla ortak olduğumu bilmiş olmasındandır.

Bundan sonra Müseyleme kavmine seçli şiiirler söylüyordu.

“Allah yüklü kadına inam etti, onda yürüten bir yaratık çıkarttı, karından çıkan şey ile karında olan şey arasından”.

Müseyleme kendi kavmine *içkiyi* ve *zinayı* helâl kıldı, namazı kaldırdı. Bununla birlikte şahadet ediyordu ki Muhammed (sav) Peygamberdi⁶⁴ diyordu. Ebu Hanîfe kabilesi Müseyleme’ye tabi oldular.

Müseyleme’nin vahiy olarak ileri sürdüğü şeyler arasında şunlar da vardı:

“Ey kurbağa oğlu kurbağa! İstedığın şeyi seç. Senin üst tarafın suda, alt tarafın çamurda, ne su içeni engellersin, ne de suyu bulandırırısın.”

Onun yanına bir kadın gelip: **“Bizim hurmalarımız verimsiz, kuyularımızın da suyu kurumuş bulunuyor. Bu bakımdan suyumuzun ve hurmalarımızın artması için , Muhammed (sav) Hezman halkına nasıl dua ettiyse sen de öylece dua et”** dedi. Müseyleme bu konu da Nehâr’a sordu. O da kendisine Peygamber (sav)’in Hezman halkına dua ettiğini, onların kuyularından bir miktar su alıp ağzında çalkaladıktan sonra kuyuya döktüğünü, bunun üzerine kuyuların dolup taşığını, her bir hurmanın dal budak salarak hurma yüklendiğini anlattı. Müseyleme de aynı şeyi yapınca , kuyuların suyu bütünüyle çekildi. Hurma ağaçları da kurudu. Onun ölümünden sonra her şey normal hale döndü⁶⁵ gibi haberler kaynaklarımızda geçmektedir.

Müseyleme’nin yalancı Peygamber olduğunu bilenler de vardı. Ancak bunlar kabile asabiyetinden dolayı onu tercih ediyorlardı. Benî Rebîa kabilesinden olan Talha, Rasûlullah (sav)’e gelerek ona inandı. Kar’an’ı öğrenerek Yemame’ye geri geldi. Müseyleme’ye: **“sen ne-**

⁶⁴ İbn Hişam, 1994, V, 308.

⁶⁵ İbnü’l-Esfr, 1985, II, 332-233.

sin?” dedi. O da: “Ben Peygamberim” dedi. Muhammad’e geldiği gibi sana da hiç melek geliyor mu?”. Müseyleme: “Ara sıra gelir. Ve Allah Teala Hazretleri de gelir” dedi. Talha: “Allah Teala karanlıkta mı, yoksa aydınlıkta mı gelir?” O da “Karanlıkta” dedi. Talha: “Yalan söylersin. Hak Teala karanlıktan ve gelmekten münezzehtir. Ben muhakkak bilirim ki sen yalancı, Muhammed ise doğrudur. Fakat Rebia’nın yalancısını Mudar’ın doğru sözlüsünden daha çok sev everim”⁶⁶ diyerek batılı hakka tercih edecek kadar bir asabiyet içerisindeydiler.

Müseyleme’nin Rasûlullah (sav) İle Mektuplaşması Müseyleme’nin Rasûlullah (sav)’e mektubu:

“Rasûlullah Müseyleme’den Rasûlullah Muhammed’e selam olsun. Ammâ Ba’d. Ben bu işte seninle birlikte ortak oldum. Yerin yarısı bize, yarısı da Kureyş’e, fakat Kureyş tacavüz eden bir kavimdir.” Müseyleme’nin bu mektubunu Rasûlullah (sav)’e iki elçi getirdi. Rasûlullah (sav) mektubu okuduğu zaman elçilere şöyle dedi:

“Sizler ne dersiniz”. Onlar:

“Onun dediği gibi diyoruz.” Rasûlullah (sav):

“Bak amma vallahi, şayet elçiler öldürülmez olmasalardı, elbette boynunuzu vururdum.”

Rasûlullah (sav) sonra şöyle bir mektup yazdı:

“Rahman ve rahim olan Allah’ın adıyla. Rasûlullah Muhammed’den çok yalancı Müseyleme’ye:

Selam hakka tabi olanlara olsun. Amma ba’d; Yer Allah’a aittir. Kullarından kimi dilerse onu onlara varis kılar. Âkıbet ise müttekîlerindir”⁶⁷.

İbn Kesir’in anlattığına göre; Müseyleme’nin künyesi Ebu Sümame’dır. Ebu Harun diyenler de olmuştur. Ona Rahman ‘da denilirdi. Yemame Rahmanı deniliyordu. Büyü yaparak yumurtayı şişenin

⁶⁶ Taberî, 1983, III, 47; İbnü’l-Esir, 1985, II, 233; Ömer Rıza, 1928, VI, 88.

⁶⁷ İbn Hişam, 1994, V, 340; İbn Kesir, V, 146; Ahmed b. Ebî Ya’kub b. Ca’fer b. Vehb ibn Vâdih el-Ya’kubî, *Tarîhu’l- Ya’kûbî*, Beyrit, ?, II, 130; Muhammed Ali, 19983, 99.

içine koyardı. Bunu ilk yapan da kendisiydi. Anlatıldığına göre yanına dağdan bir geyik gelir, o geyiğin sütünü sağarmış⁶⁸.

Hız. Ebu Bekir, Müseyleme üzerine İkrime b. Ebi Cahil'i göndermiş daha sonra da İkrime'ye yardımcı kuvvet olarak Şurahbil b. Hasene'yi göndermişti, Şurahbil b. Hasene'yi ona yardımcı kuvvet olarak gönderdi. Şurahbil kuvvetleri kendisine yetişmeden bu ünün kendisine nasip olması için Müseyleme üzerine saldırdı, bozguna uğradı ve geri çekildi. Şurahbil de bu yenilginin haberini aldıktan sonra yolda durdu ve ileriye gitmedi. İkrime, Hız. Ebu Bekir'e durumu bildirerek ondan yardım istedi. Hız. Ebu Bekir : "Ne ben seni göreyim, ne de sen beni gör. Geri dön de Müslümanların maneviyatını zayıflatma...." dedi. Şurahbil'e de Halid genceye kadar beklemesini emretti⁶⁹.

Halid, Butah'da Malik b. Nuveyre'ye yaptığı hareketten dolayı halifeden özür diledi ve affedildi. Daha sonra da halife muhacir ve ensar'ı onunla birlikte yolladı. Ensar'ın başına Kays b. Şemmas, Muhacirlerin başına da Ebu Huzeyfe ile Zeyd b. Hattab'ı verdi Müseyleme 40.000 civarında olan ordusunu "Akraba" denilen yerde hazırladı⁷⁰. İki ordu karşılaştı. Savaşın ilk bölümünde Müslümanlar başarılı iken daha sonra Müseyleme'nin askerleri Halid b. Velid'in bulunduğu yere kadar geldiler. Halid ve askerleri görülmedik bir direnme gösterdiler. İlk gün savaş bazen Müslümanların, bazen de Hanifoğullarının lehine geliyordu. Halid, İkinci gün olunca Müseyleme'yi mübarezeye çağırdı. Sonunda Müseyleme ve askerleri kaçtı. **Hadikatü'l-Mevt (Ölüm bahçesi)**⁷¹ denilen ve etrafı duvarlarla «çevrili bir bahçeye sığındılar. Müseyleme'ye "Hani Allah'ın vadi derdin?" dediler Müseyleme ise: "Bu gün siz ve ben oğlunuz ve kızınız için vuruşun"⁷² diyerek işin ne kadar vahim olduğunu ifade ediyordu. İslâm askerleri bu bahçeye girerek Müseyleme'yi ve askerlerini kılıçtan geçirdiler (Rebiu'l-evvel 12 (Mayıs-Haziran 633). Müseyleme öldüğünde yüz elli yaşındaydı. Müseyleme'yi Cübeyr b. Mutimi'in kölesi Vahşi, Ensar'dan bir kişi ile

⁶⁸ İbn Kesir, 1994, V, 144.

⁶⁹ İbnü'l-Esir, 1985, II, 331.

⁷⁰ Taberî, 1983, III, 41; İbnü'l-Esir, 1985, II, 332.

⁷¹ Taberî, 1983, III, 43; Mustafa Necib, 1995, 56

⁷² Taberî, 1983, III, 42.

birlikte öldürdü. Müseyleme'nin öldürülmesi ile birlikte Benî Henifeoğulları bozguna uğrayıp kaçtı. Vahşî:

“Ey İnsanlar! Ben Cübeyr b. Mu'tim'in kölesi Vahşî'yim. Kafir olduğumda en hayırlı bir insan olan Hamza b. Abdulmuttalib'in, müslaman olduğumda ise insanların en kötüsü olanını öldürdüm”⁷³ dedi.

Bu savaşta Müslümanların kaç şehid verdiği konusunda kaynaklarımızda genelde yedi yüz ile bin iki yüz arasında değişik sayılar verilmektedir. Vakidî, bu savaşta bin iki yüz kişinin şehit olduğunu ve bunlardan yedi yüz kişinin Kur'an hafızı olduğunu rivayet etmektedir. Şehit olanlar arasında Hz. Ömer'in ağabeyi *Zeyd b. Hattab* ve Ebu Huzeyfe b. Utbe gibi ashabın ileri gelenleri bulunmaktaydı⁷⁴. Hanifoğullarından *Akrabâ* denilen yerde yedi bin kişi, bir o kadar da arkadan takip edildikten sonra öldürülmüştür⁷⁵.

5-DİĞER BAĞIMSIZLIK HAREKETİNDE BULUNANLAR

1. Bahreynlilerin Bağımsızlık Hareti (İrtidatı) : Hz. Muhammed (sav) sağlığında kavmini İslam'a davet etmek için Alâ b. Hadremî'yi h.8.yılda Bahreynlilere gönderdi. Bahreyn meliki Münzir b. Sâvâ el- Abdî'yi İslam'a davet etti ve Münzir hem Müslüman oldu ve hem de adaletle kavmini yönetti⁷⁶. Ancak Rasûlullah (sav)'in vefatından kısa bir süre sonra o da vefat etti. Bundan sonra Bahreyn halkı irtidat etti. Hz. Ebu Bekir bu sefer yine Alâ b. Hadramî'yi mürtedler üzerine gönderdi.

Bahreynliler iki büyük kabileye ayrılmışlardı. Bunlar dan biri Abdulkaysoğulları, diğeri Bekiroğulları idi. Her ikisi de Münzir'ün ölümünden sonra irtidat etti. Kays kabilesinden *Cârûd b. Muallâ* Rasûlullah (sav)'in sağlığında Medine'ye gelerek İslam'ı öğrenmiş ve yine Kaysoğullarına İslam'ı öğretmek için görevlendirilmişti. Cârûd, irtidat eden Kaysoğullarını topladı. Çünkü onlar: **“Şayet Muhammed (sav) Peygamber olsaydı ölmezdi”** diyorlardı. Bunu duyan Cârûd,

⁷³ Mustafa Necib, 1995, 57.

⁷⁴ İbnü'l-Esir, 1985, II, 336; Arı, 1996, 119-128, Komisyon, Doğ. Gün. Büy. İsl. Tar. II, 40-41.

⁷⁵ İbnü'l-Esir, 1985, II, 336.; Taberî, 1983, III, 43.

⁷⁶ Taberî, 1983, III, 48; Arı, 1996, 135.

halkını toplayarak birtakım sorular sordu. Onlara: “Geçmiş zamanlarda Allah’ın birtakım Peygamberleri olduğunu biliyor musunuz?” diye sorunca, onlar : “Evet” dediler. Cârûd: “Peki ne yaptı bunlar?”. Onlar da: “öldüler” diye cevap verdiler. Cârûd onlara: “Gerçek şu ki onların öldüğü gibi Muhammed (sav) de ölmüştür. Ben senadet ederim ki Allah’tan başka hiç bir ilah yoktur. Ve yine şahadet ederim ki Muhammed (sav) Allah’ın Resulüdür”⁷⁷. Bundan sonra Abdulkaysoğulları yeniden İslam’a girdi.

Bahreyn’de Müslüman olmayan Benî Bekir ile Benî Rebîa kabileleri kendilerine başkan olarak Kays kabilesinden Hutam b. el-Dubay’a’yı getirdiler. Hutam, Müslüman olan Kaysoğullarını kalelerine mahsur bıraktı. Alâ b. Hadramî’den yardım istediler. Medine’den gelen askerler arasında Ebu Hureyre de vardı. Alâ b. Hadramî’nin geldiğini haber alan Kaysoğulları toparlanmaya başladılar. Hutam ise kendisine bağlı birliklerle o zamana göre büyük bir şehir olan Hecer’e sığındılar. Şehrin etrafına hendek kazdılar. Muhasara yaklaşık bir ay sürdü. Hutam, halkıyla eğlenerek sarhoş olduğu bir gece de ani bir baskına uğradı ve çok sayı da mürted öldürüldü. Afif b. Mürzir adlı bir sahabi, Hutam’ın ayağını keserek ölüme terk etti. Hutam’ın ölümünden sonra Hecer halkı deniz kenarında bir kaleye sığındılar. Alâ burayı da kuşattı ve onun korkusundan halk Basra Körfezindeki Dârin Adasına iltica etmek istemişlerse de Müslümanların takibinden kurtulamadılar⁷⁸. Orada da yakalanarak gerekli cezaları verildi. Bu savaşta bol ganimet elde edildi. Piyadelere bir, süvarilere iki hisse verildi. Her bir piyadeye iki bin dirhem gümüş, süvariye de dört bin dirhem gümüş taksim edildi⁷⁹. Böylece Bahreyn bölgesi de mürtedlerden temizlenmiş oldu.

2. Umman ve Mehrellilerin İrtidatı.

Hız. Peygamber h. 8. yılda Umman halkını İslam’a davet etmek için Ebu Zeyd el-Ensari ile Amr b. As’ı Umman beylerinden Culenda’nın iki oğlu Abd ve Ceyfer’e mektup göndererek onları İs-

⁷⁷ Taberî, 1983, III, 48; İbnü’l-Esir, 1985, II, 339; İbn Kesîr, 1994, VI, 470; Şakir, 993, II, 279.

⁷⁸ Ömer Rıza, 1928, VI, 90; Mustafa Necib, 1995, 60.

⁷⁹ Taberî, 1983, III, 51; İbn Kesîr, 1994, VI, 472;

lam'a davet ediyordu⁸⁰. Bunlar da İslam'ı kabul ettiler ve halkın çoğu da Müslüman oldu.

Umman halkının çoğunluğu Ezd kabilesine mensuptu. Hz. Muhammed (sav)'in vefatından sonra diğer yerlerde olduğu gibi Umman'da da irtidat hareketi baş gösterdi. Zü't-Tâç unvanlı Ezd kabilesine mensup **Lakîd b. Mâlik** isyan ederek ortaya çıktı. Taberi'nin nakline göre Lakid ile Culenda arasında cahiliye döneminde alt başı bir giden bir rekabetleri vardı Lakid, Peygamberlik iddiasında bulunanların iddialarına benzer davalarla ortaya çıktı. Amacı Umman'ın idaresini ele almaktı⁸¹. Kısa zamanda Umman'a hakim oldu. Culenda'nın oğulları Abd ve Ceyfer dağlara sığındılar. Ceyfer, içinde buldukları durumu Hz. Ebu Bekir'e haber verdi. Hz. Ebu Bekir, Himyerlilerden Huzeyfe b. Mihsan ve Ezd kabilesinden Arfece'yi onlara yardım etmek için görevlendirdi. Öte yandan İkrime b. Ebi Cehil'e de haber göndererek beraberindeki kuvvetlerle Umman ve Mehre de irtidat edenlere karşı gitmesini emretti. Komutanlar Umman'a varmadan birleştiler. Savaş stratejisi gereği Lakid'in emrindeki bazı ileri gelen kabile reisleri ile el altından mektuplaştılar. Lakid'in ordusundan kopmalar oldu.

İki ordu **Deba** denilen bir mevki'de karşılaştı. Savaşın ilk merhalesinde Müslümanlar zor durumda kaldıklarında onlara Beni Naciye ve Kaysoğullarından yardım geldi. Maneviyatları artan Müslümanlar Lakid ve askerlerine saldırarak onlardan on bin dolayında insanı katlettiler. Çoluk çocukları esir alandı. Alınan ganimetlerin beşte biri Arfece eşliğinde Hz. Ebu Bekir'e gönderildi⁸².

İkrime b. Ebi Cehil Umman'daki işini bitirdikten sonra Mehre üzerine yürüdü. Huzeyfe de bir miktar asker ile Mehre'e yardımcı kuvvet gönderdi. Mehre de halk ikiye bölünmüştü. Bunlardan biri Mehreli **Sihri't**, diğeri Muhariboğullarından **Musabbah** başkanlığında toplanmışlardı. İkrime ikiye bölünmüş Sihri't'e el altından ulaşarak onu İslam'a davet etti. Sihri't grubu İslam'ı kabul etti. İkrime, Musabbah üzerine baskın yapılarak hezimete uğrattı. Esir ve ganimet elde etti. İkrime ganimetlerin beşte biri ile Sihri't'i Hz. Ebu Bekir'e

⁸⁰ Arı, 1996, 139.

⁸¹ Taberi, 1983, III, 51; İbnü'l-Esir, 1985, II, 353.

⁸² Taberi, 1983, III, 52; İbnü'l-Esir, 1985, II, 344.

gönderdi. İkrime, Mehre halkının İslâm'a biat edinceye ve orada birliği sağlayıncaya kadar kaldı⁸³.

3.Yemenlilerin İrtidatı: Yemen'de Esvedü'l-Ansî h.10. yılında irtidat etmiş, Feyruz, ed-Deylemî ve Dazeveyh adında ki üç komutan tarafından öldürülmüştü. Hz.Ebu Bekir halifeliği zamanında Yemen'in yönetimini Şehr-i Feyruz'a verdi. Yalancı Peygamber Esvedü'l-Ansî'nin öldürülmesinde kendi komutanlarından Kays b. Mekşuh'un önemli rolü oldu. Kays, Esved'in uygulamalarını da tasvip etmiyordu bu vesile ile Yemen'de ki Müslüman liderlerle anlaştı. Kays, Yemen'in yönetimini beklerken Hz. Ebu Bekir'in Şehr-i Feyruz'a bunu vermesini kabüllemeyerek mürted oldu. Amr. b. Mâdî Kerb de ona katıldı. Amr, Müslümanlığı açıkça inkar ederken, Kays bunu gizliyor hatta Müslüman olduğunu dahi söylüyordu. Kendileri için Yemen'de en büyük tehlike Şehr-i Feyruz, Dâzeveyh ve Cişnes'i tehlike görüyordu. Bunları öldürmeyi planlıyordu.

Kays, bir yemek hazırlayarak Şehr-i Feyruz, Dâzeveyh ve Cişnes'i davet etti. Davete önce Dâzeveyh icabet etti ve hayatı ile ödedi. Şehr-i Feyruz da aynı davete icabet için yolda gelirken iki kadından birisinin: "Bu da Dâzeveyh'in öldürüldüğü gibi öldürülecek" şeklinde ki sözlerini işitince oradan çıkıp gitti.

Şehr-i Feyruz, bu durumu Hz. Ebu Bekir'e bildirdi. O da Muhacir b. Ebu Ümeyye ve İkrime b Ebi Cehil'i Şehr-i Feyruz'a yardım için gönderdi Kays yapılan savaşta yenildi. ve Hz. Ebu Bekir'e gönderildi. Hz. Ebu Bekir Kays'a: "Niçin mürted oldun" dedi. O da mürted olmadığını ve hatta Müslüman olduğunu söyledi. Hz. Ebu Bekir bu sefer Amr'a: "Sen niçin mürted oldun ?". O da: "Zübeyr'in yöneticiliği benimdi. Müslüman olduğumda Hz. Muhammed bana vermedi. ve sen de vermezsin" Hz. Ebu Bekir: "Müslüman ol vereyim" dedi. O da Müslüman oldu ve oranın yöneticiliğini verdi⁸⁴.

Hadramûd ve kinde halkı ile de zekat malları yüzünden isyan çıktı. Bu da diğer mücadeleler gibi zamanında bastırıldı. Bu mücadeleler ile Arap Yarımadasındaki bağımsızlık ve rekabet hareketleri Hz. Ebu Bekir'in kararlı ve dirayetli tutumu ile son buldu.

⁸³ İbn Kesîr, 1994, VI, 475;

⁸⁴ Taberî, 1983, III, 555; İbn Kesîr, 1994, VI, 476; İbnü'l-Esîr, 1985, II, 347

SONUÇ:

Arap Yarımadasının hicaz bölgesi hariç; özellikle Yemen, Suriye ve Irak bölgelerinde tarih boyunca çeşitli devletler kurulmuştur. Yemen'deki barajının yıkılmasından sonra ülkenin iç kesimlerine doğru göçler başlamış, bu göç dalgası şehirleri ve vahaları doldurmuştur.

İslam'ın zuhuru sırasında Araplar belli bir devlet adı altında toplanmış değildiler. Büyük bir kısmı Pers ve Bizans egemenliğinde hayatiyetlerini sürdürüyorlardı. Diğer yandan Hicaz bölgesinde Hz. İbrahim'den sonra müstakil bir devlet kurulmamıştır. Mekke, Medine ve Taif'te şehir devleti yönetimi hüküm sürmekteydi. Diğer bölgelerde kabilecilik ve şeyhlik hakimdi. Kabile asabiyeti adeta onların iliklerine kadar işlemiş, gözleri kendi menfaatlerinin dışında hiç bir şeyi görmeyecek hale gelmişti. Kabile menfaati her şeyin üzerindeydi.

Hicaz Bölgesi ve tüm Arap Yarımadası bu durumdayken Hz. Muhammed (sav) bölgeye bir yıldız gibi doğdu. M. 622 yılında Medine Şehir devletini kurdu. On yıl gibi kısa bir sürede binlerce km. karelik bir alana hakim oldu. H.Dokuzuncu Senetü'l-Vüfud (Elçiler Yılı)'nda insanlar, bölük bölük yarımadaının her tarafından gelerek kimileri İslam'a girerken kimileri de Rasulullah (sav)'in yönetimine boyun eğerek anlaşma yaptılar. böylece hem İslam ve hem de Arap birliğini sağlamış oldu.

Bu zahiri görüntü Allah Rasûlü'nün irtilali ile Müslümanları sükutu hayale uğrattı. Ülkenin her tarafından bağımsızlık hareketleri baş gösterdi. Medine yönetimine pamuk ipliği ile bağlı olanlar, hemen iplerini kopardılar. Gerçek niyetlerini ortaya koydular. Gece karanlığında kelebeklerin ateş etrafında toplandığı gibi İslam gücü etrafında toplanan Araplar, ateş sönünce yine kelebeklerin dağıldığı gibi herkes yine eski asabiyet mücadelelerine başladı. Kendi kabile bağımsızlıklarına yeniden dönmek için akıl almaz çarelere baş vurdular. **“Bedevilerin küfür ve nifakları her yönden, daha ileridir”**⁸⁵ ayeti Bedevilerin sapıklıklarını su yüzüne çıkarmaktadır. Diğer bir ayette ise konuyla ilgili olarak şöyle buyrulmaktadır: **“Ey Muhammed! Bedeviler:**

⁸⁵ Tevbe (9), 97 كَفَرًا وَنِفَاقًا وَأَجْنَزَ إِلَّا يَكْفُرُوا حَدُودَ مَا

أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ وَاللَّعَلِيْمُ حَكِيْمٌ

"İnandık" dediler, de ki: "İnanmadınız ama İslam olduk deyiniz; inanç henüz gönüllerinize yerleşmedi; eğer Allah'a ve peygamberine itaat ederseniz, işlediklerinizden bir şey eksilmez; doğrusu Allah, bağışlar, merhamet eder"⁸⁶

Kimileri kendilerini peygamber olarak ilan eden sahte peygamberlerin etrafında toplandılar. Onu Allah Rasûlü'ne tercih ettiler. Mesela Tüleyha'nın etrafında Tayy ve Esed kabilelerinin büyük çoğunluğu toplandı. Uyeyne b. Hins'a uyararak Gatafanlılar da irtidat ettiler. Uyeyne: "(Esed ve Gatafanlıları kasederek) **iki anlaşmalı kabileden bir Peygamber, bizim için Kureyş'ten bir başka Peygamber'den daha iyidir. Üstelik Muhammed ölmüş, Tüleyha ise hayatta bulunuyor**" diyerek ona tabi oldular⁸⁷. Bunun gibi Müseyleme'ye tabi olanlardan Talha, Rasûlullah (sav)'in hak Peygamber olduğunu bildiği halde: "**Rebia'nın yalancısını Mudar'ın doğru sözlüsünden daha çok severim**" diyordu. Kabile bağımsızlığını istemek, hakikatı görmeye engeldi. Kureyş'in otoritesine karşı olanlar, Kureyş'i yarımada ulaşılmaz bir güç haline getiren Peygamberlik vasfını kullanarak kendi kabile erklerini hakim kılmak istiyorlardı. Yalancı Peygamberlik iddiasında bulunan Müseyleme, Secah'a şu teklifte bulundu: "**Ne dersin seninle evlenip kavmim ve kavmini el ele vererek bütün Arapları yeneyim?**"⁸⁸. Secah ise bu duruma soğuk bakmadı. Kısa bir dönem birlikte hareket ettiler.

Yıllarca kabilelerini yağmacılıkla geçindiren bir yapıya sahip olan bir topluluğun, birden bire medenileşmesi, bir dine boyun eğmesi pek mümkün olmasa gerektir. Bu nedenle Allah Rasûlü'ne verdikleri Zekat adındaki bir vergiyi vermek onlara zor geliyordu. Amr b. As, Karh'a uğradığı zaman Karh ona: "**Arapların mallarını almaktan vazgeçerseniz sizin sözlerinizi dinlerler, size itaat ederler, aksi takdirde**

26-Hucurat (49).14 قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُرُولَا أَسَلْتَنَا

وَلَا يَدْخُلُ الْإِنْسَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلْعَنَكُمْ مِنْ

أَفْسَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

⁸⁷ İbnü'l-Esîr, 1985, II, 315. İbn Kesîr, 1994VI, 454; Muhammed Ali, 1983, 99.

⁸⁸ Taberî, 1983, III, 33; İbn Kesîr, 1994, VI, 459; İbnü'l-Esîr, 1985, II, 327; el-Belâzurî, 1991, 105.

sizin etrafınızda toplanmazlar” demişti⁸⁹. Bununla kabilelerinin ekonomik bağımsızlıklarını sağlamak istiyorlardı.

İsyan hareketlerinin esas amacı dini ve siyasi bağımsızlığın yanında toprak bağımsızlıklarını da kazanmaktı. Esvedü'l-Ansî, Yemende bulunan Rasulullah (sav)'in valilerine şöyle bir mektup yazarak: “Ey bize karşı direnenler! Elimizden aldığımız toprakları bize geri verin. Topladığımız malları da iade edin. Çünkü biz bu topraklara ve mallara, sizden daha layıkız ve size nisbetle o mallarla yerler üzerinde daha çok hak sahibiyiz. Siz de kendi işinize bakın”⁹⁰ demişti.

Yalancı peygamberler bir takım kehanette bulunarak saf bazı insanları sözde vahiy ile kandırmışlar. Bu vesile ile Tüleyha: “Bana Cebrail geliyor” diyerek seçili birtakım yalanlar uyduruyordu. Kendisine bağlananlara namaz kılarken secdeyi terk etmelerini emredererek: “Yüzlerinizi toprağa sürüp arkalarınızı havaya kaldırmanız, Allah'ın işine yaramaz. Allah, sizin rüku ve secdeye gitmenizi istemez. Fakat ayakta ve oturarak onu zikretmenizi ister”⁹¹ diyordu. Diğer yandan Müseyleme de: Kendi kavmine içkiyi ve zinayı helâl kıldı, namazı kaldırdı⁹². Bazıları kehanette bulunanları çok iyi biliyordu. Mesela bunlardan, Utarid b. Hacib istihza edercesine: “Genellikle insanların Peygamberleri erkek olmasına rağmen bizim etrafında döndüğümüz Peygamber kadındır”⁹³ diyordu.

Bütün bunlara bakıldığında Medine yönetimine karşı olan gerek kabile, gerekse fert olsun hepsinin temelinde yatan ya kabilesini ya da bölgesini bağımsızlığa ulaştırma çalışmalarıdır. Bu bağımsızlık çalışmalarına ulaşılrken kullanılan metotlar; kabîle, dîn, risâlet, toprak bağımsızlığı ve kehanette bulunma gibi mazeretler zahiri olarak kullanılmıştır. Bu güne kadar Hz. Ebu Bekir'e karşı yapılan hareketlere hep “irtidağ ve irtica” yani dinden dönme ve dinin bazı emirlerini yapmama şekliyle bakılmıştır. İşin özü ise gerçek manada BAĞIMSIZLIK HAREKETLERİDİR. Bugünkü Arap coğrafyası bunun en güzel bir delilidir.

⁸⁹ Ömer Rıza , 1928, VI, 76.

⁹⁰ İbn Kesîr, 1994, VI,435.

⁹¹ Arı, 1996, 109.

⁹² İbn Hişam, 1994, V, 308.

⁹³ İbn Kesîr, 1994, VI, 457; Arı, 1996, 115.

Arapların bağımsızlık hareketlerinde her iki taraftan çok sayıda insan hayatını yitirdi. “**Her külfette bir nimet var**” sözünde olduğu gibi bu mücadeleler sonucunda bağımsızlık sevdasında bulunanlar ile yapılan tüm savaşlar, bağımsızlık ateşinin yükseldiği bir dönemde kamufle olan yerli Müslümanların büyük yardımları ile kazanıldı. Bundan sonra Kur’an’ın cemi gibi hayırlı bir iş yapıldı. Dinin iki emrinden birini vermekte zorlanan kabilelerden toplanan zekat ve ganimet malları Beytülmale gelerek hazine tıka basa doldu. İslam birliği yeniden daha güçlü olarak en mükemmel bir şekilde sağlandı. Arap Yarımadasına münhasırmış gibi gözüken İslam, özünde olduğu gibi cihanşumülleşti. Cihan tarihinin akışı büsbütün değişti.

Hz. Ebu Bekir döneminde baş gösteren Arap bağımsızlık hareketleri ile yapılan mücadeleler İslam’ı dar bir bölgede yaşanılır halde bırakmayarak dünya devleti haline getirdi.